

PHI

Η

ΣΦΑΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΜΥΡΙΟΥ

(8 Μαΐου 1823)

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ

ΒΟΥΛΕΥΤΟΥ ΕΚ ΒΩΛΟΥ

[Έδημοσιεύθη ἐν τῇ «ΠΟΙΚΙΛῃ ΣΤΟᾷ» 1896 σ. 81]

«Κοινὴν προσήκει πάντων μητέρα τὴν πατρίδα
νομίζειν, καὶ χαριστήρια τροφῶν ἀποδιδόναι, καὶ
τῆς τῶν νόμων αὐτῶν γνώσεως».

Λουκιανός.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ «ΚΟΡΙΝΝΗΣ»

Ὁδὸς Φωκίωνος ἀριθ. 5.

1896

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

Η
ΣΦΑΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΜΥΡΙΟΥ

(8 Μαΐου 1823)

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ

ΒΟΥΛΕΥΤΟΥ ΕΚ ΒΩΛΟΥ

[Ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «ΠΟΙΚΙΛῇ ΣΤΟΛᾷ» 1896 σ. 81]

«Κοινὴν προσήκει πάντων μητέρα τὴν πατρίδα
νομίζειν, καὶ χαριστήρια τροφῶν ἀποδίδοναι, καὶ
τῆς τῶν νόμων αὐτῶν γνώσεως».

Λουκιανός.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ «ΚΟΡΙΝΝΗΣ»
Ὅδος Φωκίωνος ἀριθ. 5.
1896

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

Τῷ κ. Διευθυντῇ τῆς «Ποικίλης Στοᾶς».

Ἀνοίξατε, παρακαλῶ, τὰς στήλας τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμερολογίου σας, ἵνα ἐννοήσωσι μετὰ τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ καὶ οἱ ἱστορικοὶ, τὰς ἀτελείας τῶν ἔργων των, ἵνα προσθέσῃτε, δεῖς πρῶτος, εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ αἵματινοῦ δράματος τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας μίαν ἐτι σελίδα ἀξίαν νὰ μὴ μένῃ ἐπὶ πλεον εἰς τὰ σκότῃ τῶν παραδόσεων, ἵνα ἐν τέλει προσθέσῃτε εἰς τὸν ὑπολογισμόν τοῦ αἵματος, ὅπερ ἐπότισε τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν Θεσσαλίαν, ἱκανοὺς στατήρας ἐκ τοῦ χιθόντος ὑπὸ τῶν διὰ προδοσίας σφαγέντων θυμάτων ἐν **Προμύριῳ τοῦ Πηλίου** κατὰ τὴν 8 Μαΐου 1823.

Τοιοῦτῳ τρόπῳ, φίλε κ. Ἀρσένῃ, δίδεται μοι εὐκαιρία, ὅπως καὶ πρὸς τὴν γενέτειραν τοῦ πατρὸς καὶ τῶν προπατόρων μου γῆν ἐκτελέσω καθήκον ἱερὸν, γνωρίζων τῷ Ἑλληνικῷ Λαῷ, ὅτι τὸν ζιζιδωρον τῆς ἐλευθερίας ἀέρα καὶ αὐτὸ τὸ Πήλιον ἐξηγόρασεν, ὡς πᾶσα ἡ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν ἀποτινάξασα Ἑλληνικὴ γωνία, δι' ἀγῶνων καὶ θυσιῶν, καὶ, ὅτι τὸ εἰς τοὺς πολλοὺς ἄγνωστον Προμύριον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἱκατόμβας εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας, δυναμένας εὐγλώττως νὰ διαψεύσωσι τοὺς ἐπιπολαίως φρονοῦντας, ὅτι κατὰ τὸν ὑπὲρ τοῦ ἔθνισμοῦ ἡμῶν κοινὸν ἀγῶνα δὲν ἠγωνίσθη δῆθεν ἡ Θεσσαλία ὅσον ἄλλα Ἑλληνικὰ διαμερίσματα.

Χαράσσω κατωτέρω ὀλίγας μόνον γραμμάς περὶ τῶν ἐν Προμύριῳ κατὰ τὰ ἔτη 1821—1823 συμβάντων, εὐελπιστῶ, ὅτι ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ θέλω δυνηθῆναι νὰ συνεχίσω τοὺς κατὰ τὸ 1854 καὶ 1878 ἀγῶνας τοῦ Πηλίου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26ῃ Ὀκτωβρίου 1895

(Ἐκ Προμυρίου)

Η ΣΦΑΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΜΥΡΙΟΥ

(8 Μαΐου 1823)

- Εἶδ' ὃ παιδρὸς οὐρανός σου σκηνὰς τραγικὰς καὶ ἀπενκαταῖας,
 - Εἶς στεναγμοὺς γοηροὺς οἱ τραγεῖς σου ἐρράγησαν βράχοι,
 - Κ' ἡ τῶν τυράννων πνοὴ τὰ ἀκαμαῖα σου ἔφθειρε κάλλιη.
- Θ. ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ (Ἐκ τῆς Λίου δοῦλης).

ἮΝ ὑπαρξὶν τοῦ Προμυρίου*—ὅπερ εἶνε τὸ ἔσχατον τῶν πρὸς μεσημβρίαν ἀνατολικῶν χωρίων τῆς ἐν τῷ Πηλίῳ Μαγνησίας, χωριζόμενον διὰ μικρῶν λόφων ἀπὸ τοῦ δυτικωτέρου Λαύκου, ἑδρας τοῦ δήμου Σηπιάδας—οἱ πολλοί, ἐὰν μὴ σχεδὸν πάντες οἱ μὴ Θεσσαλοὶ, ἀγνοοῦσι. Κεῖται δ' ἐντὸς φάραγγος ἐν τῷ μέσῳ ζωηροτάτης βλαστήσεως, εἰς μέρος ἱκανῶς ἀπόκεντρον, ὅπερ οἱ πρότινον ἑκατονταετηρίδων πρῶτοι ἰδρυταὶ αὐτοῦ ἐξελέξαντο, ἀκριβῶς χάριν τῶν ιδιοτήτων του τούτων, ἵνα ἀποφύγῃσι τὰ ἀρπακτικὰ βλέμματα τῶν ληστοπειρατῶν, οἵτινες ἐμάστιζον τότε τὰς Θεσσαλικὰς ἀκτὰς. Τὸ Προμύριον, συγκατανοῦν διὰ Μηλίνης ἐκ τῆς δυτικῆς τοῦ Πηλίου πλευρᾶς, καὶ διὰ τοῦ Πλα-

* Κοινῶς «Προμύρι», κατὰ τινες παραγόμενον ἐκ τοῦ Πρὸ τῶν Μυρῶν ἢ Πρὸ τοῦ Μύρμηκος, ὑφάλου παρὰ τὴν ἄκραν Σηπιάδα, Ἐλευθέρῃ σήμερον καλουμένης, ἐφ' ἧς κατὰ Ἑρόδοτον ἐξώκειλαν τρεῖς τῶν προσπλευσῶν νηῶν τοῦ Περσικοῦ στόλου.

τανῶ ἐκ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, γειτνιάζει μετὰ τῆς Σκιάθου, ἐξ ἧς χωρίζεται διὰ στενῆς λωρίδος θαλασσίας, πορθμῶ ὁμοιοζούσης.

Ἡ σήμερον ἄσημος κωμόπολις ἔχει παρελθόν οὐχὶ ἄγνωστον εἰς τὴν μυθολογίαν καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Τίς ἀγνοεῖ, ὅτι ὁ ἐρωτομανῆς Πηλεὺς μόνον ἐπὶ τῆς Σηπιάδος ἄκρας καὶ ἐντὸς τοῦ κόλλου αὐτῆς μυχοῦ, μετὰ τὰς μεταμορφώσεις του εἰς ὕδωρ, πῦρ, λέοντα, καὶ δράκοντα ἐν τέλει, κατόρθωσε νὰ κατακτήσῃ τὴν σκληροκάρδιον Νηρηίδα Θέτιδα, τὴν μητέρα τοῦ Ἀχιλλέως, ἣτις ἀπέφυγε τοὺς μετὰ θνητῶν ἐρωτας, διότι εἶχε κακομάθει ἀπὸ τὰς ἐρωτικὰς τῶν θεῶν περιποιήσεις; Ἀλλὰ καὶ τίς, ἀπὸ τοῦ μαθητικοῦ του ἐτιβίου, δὲν διετήρησε ζωηροτάτην τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἄκρας Σηπιάδος** ἐφ' ἧς συν-ετρίβη ὁ Περσικός στόλος; Τῆς ἀρχαίας κόμης Σηπιάδος, ἐκεῖ που κειμένης, καὶ εἰς δίδωρον ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ Προμυρίου ἀπόστασιν, κατοικηθείσης δὲ μέχρι τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, οὐδὲν ἄλλο ἔχνος σώζεται μέχρι σήμερον, ἐκτὸς φρουρίου Βυζαντιτικοῦ, Παλαιοκάστρου καλουμένου, τὰ πρὸ τῶν παραλιῶν ὅμως σπήλαια ἀνακαλοῦσι τῷ διαβάτῃ τὸ τοῦ Εὐριπίδου:

«ἐλθὼν παλαιᾶς χοιράδος

κόλλου μυχόν

Σηπιάδος..

(Ἄνδρ. 1266)

Οὐδὲν ἢ ἐλάχιστα καὶ ἄοριστα γινώσκωμεν ἐκ βιβλίων περὶ τῆς συμμετοχῆς τοῦ Προμυρίου κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας, διότι οἱ μὲν ἄλλοι ἱστορικοὶ οὐδὲν εἰδικῶς περὶ αὐτοῦ αναφέρουσιν, ὁ δὲ κ. Ν. Γεωργιάδης ἐν τῇ «Θεσσαλίᾳ» (σ. 210) μόνον τὰς λέξεις ταύτας: «Τὸ χωρίον ταῦτο, ὅπου τὰν μεγάλην καταστροφὴν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, δὲν ἤδυνήθη ἔκτοτε ν' ἀναλάβῃ οὔτε κατὰ τὸν πληθυσμὸν, οὔτε κατὰ τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων, οὔτινες, καλλιεργούντες τὰ κτήματά των, μόλις ἀποζῶσιν ἐκ τοῦ εἰσοδήματος»:— Ἀλλὰ πᾶς, ἐκεῖ μεταβαίνων, πολλὰ παρὰ τῶν γερόντων μαγθάνει· ὅθεν οὐχὶ ἔξ' ἐπιθυμίας ἢ ἐκ πατριωτικοῦ ἐγωϊσμοῦ, ὅπως ὑμνήσω τὸ Προμύριον, οὔτε ὅπως ἐπέμβω εἰς ξένην πρὸς ἐμὲ σφαῖραν, ἀλλὰ ὅς ὀφείλω εἰς τὰς ἐπιτοπίους μου ἐρεῦνας, εἰς ἔγγραφα ἱστορικά, εὑρεθέντα ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ πατρὸς μου, καὶ πρωτίστως εἰς ὑπόμνημα, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ γηραιοῦ συμπatriώτου μου Προμυριώτου κ. Μαργαρίτου Λάλη, ἐθεώρησα καθήκον ἐμὸν νὰ χαράξω ἐν ἡμερολογίῳ Ἑθνικῷ ὀλίγας γραμμὰς περὶ τῆς ἐν Προμυρίῳ σφαγῆς κατὰ τὴν 8 Μαΐου 1823.

Πρὸς τοῦτο ἀνάγκη νὰ προταχθῶσι διὰ βραχείων τὰ πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς σφαγῆς συμβάντα.

Μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν τοῦ πατριάρχου ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὴν ἐξαγρίωσιν τῶν ὀθωμανῶν πολλαχοῦ ἐγένοντο σφαγαί. Τότε ὁ Μαχμουτ Πασᾶς διετάχθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸ Πήλιον, ὅπως τὰ πάντα παραδώσῃ εἰς τὸ πῦρ καὶ εἰς τὸν σίδηρον. Κατὰ πρῶτον προσέβαλε τὴν Μακρυνίταν, ἧς τοὺς κατοίκους, τοὺς μὴ δυνηθέντας νὰ φύγωσιν, ἐφόνευσεν, αἰχμαλωτίσας τὰ γυναικοπαῖδα. Τὰ αὐτὰ διέπραξεν εἰς Πορταριὰν καὶ ἀπὸ κωμοπόλεως εἰς κωμόπολιν διέτρεξεν ἔλον τὸ Πήλιον, προχωρῶν πρὸς τὸ Προμύριον. Ὅσοι τῶν Πηλιορείτῶν διέφυγον τὴν μάχαιραν τῶν ὀθωμανῶν, μὴ ὄντες συντεταγμένοι, ἐν ἀντιτάξωσιν

** Ἡ ἀπὸ τῆς θέσεως Ἀγίου Γεωργίου μέχρι τῆς βορείοτερον κειμένης ἄκρας τοῦ Ἀγίου Δημητρίου παραλία.

ἄμυναν, ἐκρύβησαν μετὰ τῶν γυναικοπαίδων εἰς τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς τοῦ Πηλίου καὶ εἰς τὰ παρακείμενα νησίδρια, πολλοὶ δὲ τῶν Προμυριωτῶν προεφυλάχθησαν εἰς Σκιάθον. Οἱ Ὀθωμανοί, εἰσελθόντες εἰς Προμύριον ἐπυρπόλησαν δέκα ἕξ οἰκίας. Μετὰ τὴν γενομένην ταύτην πρώτην καταστροφὴν ὁ Μαχμούτ πασᾶς ἐπανῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς Βῶλον. Ἐκεῖθεν δὲ διεκήρυξεν, ὅτι χορηγεῖ ἄμνηστειαν καὶ ὑποσχέθη τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς ιδιοκτησίας τῶν χριστιανῶν, οἵτινες, διὰ τῶν τοιούτων ἐπισήμων διαβεβαιώσεων ἐνθαρρυνθέντες, ἤρξαντο ἐπανερχόμενοι εἰς τὰς ἐστίαις των. Ἄλλ' ἐκ τῶν ἐν Σκιάθῳ ἐγκρίτων Προμυριωτῶν περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα, ἐν οἷς ὁ Εὐάγγελος Δάμτσας μετὰ τῶν τέκνων του Γεωργίου, Κωνσταντίνου, καὶ Νικολάου, ὁ Γεώργιος Φιλάρετος μετὰ τῶν τέκνων του Νικολάου καὶ Δημητρίου, ὁ Λώρης, οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Λάλη, καὶ ἄλλοι, δυσπιστοῦντες εἰς τὰ περὶ ἄμνηστειᾶς κηρύγματα, ἐνόμισαν προτιμότερον νὰ μείνωσιν ἐν Σκιάθῳ, ὅπως ὀργανωθῶσι καὶ ἐκεῖθεν ἐπανέλθωσιν ὡς σῶμα στρατιωτικὸν ἢ ἄλλοι αὐτῶν καταταχθῶσιν εἰς σώματα καὶ συναγωνισθῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν χριστιανῶν ὅπου δῆποτε τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρχεν ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς Προμυριώτης μεταξὺ αὐτῶν, ὁ Γεώργιος Δάμτσας, υἱὸς τοῦ Εὐάγγελου Δάμτσα, ἐκ τῆς νεανικῆς αὐτοῦ ζωηρότητι διαπράξας τίς εἶδε τίνα πράξιν, εἶχεν ἀναγκασθῆναι φυγαδευθῆναι μακρὰν τῶν ὀθωμανῶν, εἰς Ῥωσσίαν· ἐκεῖ κατετάχθη εἰς τὸν Ῥωσικὸν στρατὸν, ὅπου καὶ προϋδιβάσθη εἰς ὑπαξιωματικὸν (1812—1814). Φύσει γενναῖος, εἶχεν ἐξασκηθῆναι ἐν Ῥωσσίᾳ εἰς τὰ ὅπλα, ἐπανῆλθε δὲ εἰς Προμύριον κατὰ τὸ 1818, ὅτε συνεζεύχθη τὴν Χρυσούλαν θυγατέρα τοῦ Γεωργίου Φιλάρετου. Αὐτὸς λοιπὸν ἐγένετο, ὁ ἐκ τοῦ προγεύρου πρώτος αὐτοσχέδιος ὀπλαρχηγὸς τῶν Προμυριωτῶν, εἰς τὸ σῶμα δὲ αὐτοῦ κατετάχθησαν οἱ ἀδελφοὶ του, ὁ Νικόλαος Γ. Φιλάρετος καὶ τινες Μακεδόνες Ἐφοπλίαις καλῶς μίαν γολέταν, ὡς ἄλλος Λάμπρος Κατσόνης, ἐφόρμα μετὰ τῶν γενναίων Προμυριωτῶν του, ὅτε μὲν δι' ἀποβάσεων εἰς τὰ παράλια τῆς Θεσσαλομαγνησίας, ὅτε δὲ προχωρῶν μέχρι Χαλκιδικῆς καὶ ἄλλοτε μέχρις αὐτοῦ τοῦ κόλπου τῆς Ἀταλάντης. Τὸ ἐπίνειον τῶν θαλασσιῶν ἀρματωλῶν ἦτο ὁ Ἅγιος Γεώργιος τῆς Σηπιάδος καὶ οἱ διάφοροι ὄρμοι καὶ ὀρμίσκοι τοῦ Πηλίου καὶ τῆς Σκιάθου. Ἐκεῖθεν δὲ παρηνώχλων παντοιοτρόπως τοὺς ὀθωμανοὺς καὶ ἰδίως τοὺς ἐν Λεωνείois, ἐνθα κατόικουν τριακόσαι περίπου οἰκογένειαι ὀθωμανῶν. Οὕτω ἡ γολέτα τοῦ Γεωργίου Δάμτσα τοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων κληθέντος «Ζορμπᾶ» (Αὐθαιρέτου), ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπανομάσθησαν διὰ τοῦ ἰδίου ἐπωνύμου καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ του, Κωνσταντῖνος καὶ Νικόλαος Ζορμπᾶς, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγένετο τὸ φόβητρον τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ τοῖς περιχώροις αὐτῆς ὀθωμανῶν, οἵτινες, πληροφορηθέντες ἐκ προδοτῶν, ὅτι τὸ σῶμα κατὰ τὸ πλεῖστον συνέκειτο ἐκ Προμυριωτῶν καὶ ὅτι τὸ ὀρμητήριον αὐτῶν ἦτο τὸ Προμύριον μετὰ τῶν ἐπινείων του, ἔστρεψαν πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο τὴν προσοχὴν των. Κατ' ἀρχὰς προσεπάθησαν διὰ τῆς πειθοῦς, δι' ὑποσχέσεων ἀπατηλῶν περὶ ἄμνηστειᾶς καὶ παντοίων ἄλλων τεχνασμάτων, ὅπως ἐπιτύχωσι τὴν διάλυσιν τοῦ ἀρματωλικοῦ ἐκείνου καὶ ἐπιφόβου σώματος τῶν ἐπιλέκτων θαλασσομάχων Προμυριωτῶν. Ἀποτυχόντες ἐχαρὰκτῆρισαν τὸ Προμύριον ὡς κλεπτοχώριον καὶ ἄπιστον πρὸς τὴν Κυβέρνησίν του, ἀπεφάσισαν δὲ τὴν ἐξολόθρευσίν του κατὰ τοὺς περὶ ἀποστατῶν ὀθωμανικοὺς νόμους· τούτου ἐνεκεν ἐπεζήτησαν τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν πρὸς πυρπόλησιν τῶν οἰκῶν καὶ καταστροφὴν τοῦ καταφυγίου τῶν ἀπίστων, ὅπερ καθίστατο λίαν ἐπικίνδυνον ὡς ἐκ τῆς γειτνιάσεώς του μετὰ τῆς Σκιάθου.

Ἐν ἔτει 1823 διετάχθη ὁ Λουμπότ Πασᾶς Γκέκας νὰ ἐκτελέσῃ τὰποφασισθέντα ἐν μυστικότητι. Ἐλαβε τὴν διαταγὴν νὰ καταστρέψῃ τὸ Προμύριον

καὶ τοὺς Προμυριώτας, νὰ αἰχμαλωτίσῃ ἅπαντα τὰ γυναικίκοιαιδα καὶ νὰ βαδίσῃ πρὸς τὸ μέρος τῶν Τρικέρων, ἵνα καταλάβῃ καὶ τὴν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου τόσῳ ὄχρῳ ἐκείνην θέσιν. Ἐχὼν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατὸν ἐξ ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν, ἀνεχώρησεν ἐκ Βώλου τὴν πρωΐαν τῆς 6ης Μαΐου 1823 καὶ κατεσχένησεν τὴν ἐσπέραν παρὰ τὴν παραλίαν τοῦ Λυφοκάστρου, ἐνὸς ἐκ τῶν ὄρμων τῆς Ἀργαλαστίης. Τὴν ἐπιούσαν ἀπέστειλεν ἐκεῖθεν αἰφνιδίως περὶ τοὺς τετρακοσίους ἰππεῖς καὶ πεζοὺς, οἵτινες ἀφίκοντο εἰς Προμύριον περὶ τὴν μεσημβρίαν. Οἱ Προμυριῶται, ἀγνοῦντες τὰ κατ' αὐτῶν τεκταινόμενα, ὑπεδέχθησαν τὸν Ὀθωμανικὸν στρατὸν στερούμενοι δυνάμεως, ὅπως ἀντιτάξωσιν ἀντίστασιν, τοῖς παρεχώρησαν καταλύματα καὶ τροφὰς δι' αὐτοὺς τε καὶ τὰ κτήνη των. Ὅταν δὲ οἱ Ὀθωμανοί, παρὰ τὰς πληροφορίας των, εἶδον ὅτι τὸ Προμύριον δὲν ἦτο μικρὸν καὶ εὐάλωτον ὑπὸ μικρᾶς δυνάμεως χωρίον, ὡς τοῖς εἶχε παρασταθῇ, ἀλλ' ὅτι ἦτο κωμόπολις, ἔχουσα τετρακοσίας οἰκίας καὶ χιλίους πεντακοσίους κατοίκους, ἐνόμισαν ὅτι ἀλλαγῇ ἦτο τὸ παρ' αὐτῶν ζητούμενον χωρίον ὅταν ἐδεβαιώθησαν περὶ τῆς πλάνης των, ἐθεώρησαν ἐαυτοὺς ἀνεπαρκεῖς πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐπιβούλων σχεδίων των. Καλέσαντες περὶ τὸ μεσονύκτιον τοὺς προύχοντας, ὠμίλησαν πρὸς αὐτοὺς εὐγενῶς, ὅτι ἀναχωροῦσιν ἐκεῖθεν, ἵνα μὴ γείνη εἰς αὐτοὺς ζημία διὰ τῆς περαιτέρω διαμονῆς των, ἀλλὰ τοὺς διέταξαν νὰ προσέχωσι τοὺς ἐπιδρομεῖς συμπατριώτας των, νὰ μὴ ἔχωσι σχέσιν τινὰ μετ' αὐτῶν καὶ νὰ καταγγέλλωσιν εἰς τὰς ἀρχὰς πᾶσαν πρᾶξιν των, διότι ἄλλως ἡπειλήθησαν, ὅτι θέλουσι τιμωρηθῇ αὐστηρῶς. Οὕτω μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν προσκόπων τούτων Ὀθωμανῶν ἐξαπατηθέντες οἱ ταλαίπωροι Προμυριῶται ἐκοιμήθησαν ἡσυχῶς ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι εἶχον διαφύγει, τότε τοῦλάχιστον, πάντα κίνδυνον.

Οἱ ἐπανελθόντες εἰς Λυφοκάστρον ἐξεθῆκαν τὰς ἐντυπώσεις των καὶ ὅτι ἡ σφαγὴ δὲν ἠδύνατο νὰ γείνη ἄνευ πολυαριθμοῦ στρατοῦ. Αὐθωρεὶ διετάχθη σῶμα ἐκ πεντακισχιλίων ἀνδρῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ ἐκ Λαρίσσης Μπέδες, ὅπως δεύσῃ πρὸς τὸ Προμύριον.

Ἡ ζωηρὰ τῶν περιχώρων αὐτοῦ βλάβησις, ζωηροτέρα καθισταμένη ὡς ἐκ τῆς ἀνοίξεως, ἔλαμπε πανταχόθεν καὶ ἡ ὑπερήφανος Σηπιάς, ἣτις εἶδε τὸν Περσικὸν στόλον συντριβόμενον καὶ ταπεινούμενον παρὰ τὰς ἀκτὰς αὐτῆς, κατωπριζέτο ἐντὸς τῶν διαυγῶν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ὑδάτων, ὅτε τὰ ἐν Προμυρίῳ θύματα, ἀμερίμνως ἀνοίγοντα τοὺς ὀφθαλμούς των, μετὰ τὰ ἡδέα των ὄνειρα, ἅτινα εἶχε προκαλέσει ἡ μετ' εὐγενείας ἀπομάκρυνσις τῶν ὑποκριτῶν Τούρκων, εἶδον τὴν ἑαυτῶν κωμόπολιν σύμπασαν, περικυκλουμένην πανταχόθεν καὶ αἰφνιδίως ὑπὸ τῶν πεντακισχιλίων δημίων των. Ἀγνοοῦντες τὰ προδοτικὰ αὐτῶν σχέδια ἢ προσποιούμενοι, ἐξῆλθον οἱ Προμυριῶται εἰς ὑπάντησιν τῶν ἐρχομένων, πρὸς οὓς ἐχορήγησαν ὅσα ἡδυνήθησαν καταλύματα. Ἐπὶ ὥρας δύο προσηνέχθησαν φιλοφρόνως οἱ Ὀθωμανοί, οἵτινες ἐφαίνοντο ζητοῦντες πληροφορίας περὶ τῶν ἐπιδρομῶν συμπατριωτῶν των, οὓς κατηγοροῦν ὡς ἀποστάτας καὶ ἐπαναστάτας κατὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ὡς κακοποιούς καὶ ταραξίας τοῦ Ὀθωμανικοῦ καὶ Θεσσαλικοῦ πληθυσμοῦ. Ἀλλ' οὐδὲν κατὰ τῶν ἐν Προμυρίῳ κατοικούντων ἐφαίνετο σημεῖον δυνάμενον νάνησυχῇ αὐτοὺς, ὅτε αἰφνιδίως ἐδόθη τὸ σύνθημα τοῦ αἱματηροῦ καὶ φρικαλέου ἐν Προμυρίῳ δράματος διὰ τριῶν πυροβολισμῶν. Πάραυτα ἐξ ὅλων τῶν σημείων ἐξαγριωθέντες ἐφώρμησαν οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ ἤρξαντο λεηλατοῦντες πᾶν ὅ,τι πολύτιμον ἠδύνατο νὰ ἀρπάσωσιν ἐκ τῶν Χριστιανῶν. Ἐζήτουν ἀπὸ τοὺς ἄνδρας χρήματα, ἀπειλοῦντες, ὅτι ἤθελον αἰχμαλωτίσει τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία των, καὶ ὅτι ἤθελον μεταφέρει αὐτάς εἰς Βελεστίνον, ἵνα ἐκεῖθεν ἐξαγορασθῶσι βραδύτερον.

Ἀνεξήτουν εἰς τὰ κατώγεια μὴ τυχὸν εἶχον γωθῇ ἐκεῖ χρήματα ἢ ἄλλα πολύτιμα σκεύη, ταῦτα δὲ ἀνευρίσκοντες ἐλάβανον ἀγρίως. Μετὰ τινα ὥραν, ὅτε πλέον ἐνόμισαν, ὅτι εἶχε περατωθῇ ὁ πρῶτος σκοπὸς τῆς ἐκεῖσε μεταβάσεως των, ἐδόθη τὸ δεύτερον σύνθημα τῆς γενικῆς σφαγῆς... Τότε ἤρξαντο ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ ὀδυρμὸς τῶν ἀγρίως σφαζομένων ἀνδρῶν πρὸ τῶν ὁμμάτων τῶν συζύγων, ὧς ἀπέσπων καὶ ἡχμαλώτιζον, πρὸ τῶν θρηγούντων τέκνων των, ἅτινα οἰμώζοντα ἐπίσης ἐκράτουν ὑπὸ φύλαξιν, ἵνα μεθ' ἑαυτῶν τὰ παραλάβωσι βραδύτερον. Ἐνθ' αὖ τὰ θύματα ἐπλεον εἰς τὸ αἷμά των, τὸ πῦρ ἐτίθετο εἰς τὰς οἰκίας, ὁ καπνὸς δὲ τῶν πανταχόθεν ἀναπτομένων πυρκαϊῶν ἐκάλυπτε τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκρυπτε τὸν ἥλιον τοῦ Μαΐου, ὥσπερ ἀποκρύπτων ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πλάστου τὰς φρικαλεότητας, ὧς ἐτέλουν ἐκεῖ πλάσματά του κατ' ἀθῶων θυμάτων...

Ἡ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καταστρεφόμενη κωμόπολις ἐθεωρεῖτο καὶ ἦτο πλουσία, κεκοσμημένη ὑπὸ καλλικτίστων οἰκιῶν καὶ κατοικουμένη ὑπὸ χιλίων πεντακοσίων τούλάχιστον ψυχῶν. Ἐν ἀκαρεῖ οἱ μὲν Προμυριῶται σφαγέντες ἐπότισαν διὰ τοῦ αἵματός των τὴν δούλην Σηπιάδα, τὸ δὲ Προμύριον ἀπηνθρακώθη καὶ κατηρειπώθη* πᾶσαι αἱ γυναῖκες ἡχμαλωτίσθησαν, πωληθεῖσαι βραδύτερον εἰς τὰς διαφόρους τῆς Τουρκίας πόλεις, τὰ δὲ δυστυχῇ παιδία ἠνάγκασαν νὰ σπασθῶσι τὸν Ἰσλαμισμὸν.

Ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐζώγρησαν περὶ τοὺς τριάκοντα, οὓς ἔσφαξαν εἰς θέσιν Κλιστην, καὶ τὰ μὲν πτώματά των ἔρριψαν εἰς τὸ ἐκεῖ ῥέυμα, ἵνα κατασπαράξωσι καὶ καταβροχθίσωσιν οἱ κύνες, οἱ θῶες καὶ οἱ κόρακες, τὰς δὲ κεφαλὰς αὐτῶν παραλαβόντες μετέφερον εἰς τὸν Πασᾶν, εἰς ὃν εἶπον, ὅτι ἦσαν δῆθεν αὐτοὶ οἱ ταραξίαι καὶ τοῦτο διὰ νὰ λάβωσιν ἀμοιβὰς (μπαξίσια).

Ὅταν οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ Τοῦρκοι εἶδον τοὺς συναδέλφους των, ἐπανελθόντας καὶ φέροντας πλούσια λάφυρα, ἔτρεξαν καὶ ἐκείνοι καὶ ἤρπασαν ὅ,τι εὔρον, μεθ' ὃ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐπανῆλθον εἰς τὸ στρατόπεδον.

Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Ὀθωμανῶν ἐξῆλθον ἀπὸ σπῆλαια καὶ ἄλλας κρύπτας ἐν ὧν περὶ τοὺς 28, καὶ τινες ἐκ τῶν ἐξοχῶν των (Καλυθίων), εἰς ὧς κατὰ σύμπτωσιν εἶχον μείνει τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ὥστε ἐν ὧν μόνον τεσσαράκοντα ἐπέζησαν τῆς φοβερᾶς καταστροφῆς τῆς 8^{ης} Μαΐου 1823, οἵτινες εἰσῆλθον εἰς τὰς πυρποληθείσας οἰκίας των, πατοῦντες ἐπὶ τῶν πτωμάτων προσφιλῶν συγγενῶν καὶ συμπατριωτῶν. Αὐτοὶ ὑπῆρξαν οἱ νέοι ἰδρυταὶ τοῦ ἀνακαινισθέντος βραδύτερον Προμυρίου, εἰς οὓς προστετέθησαν καὶ εὐάριθμοὶ τινες, ἐξαγορασθέντες καὶ ἐλευθερωθέντες ἐν Βώλῳ ὑπὸ τοῦ Χατζῆ Ἀτέμη καὶ τοῦ Γλακοῦπ Ἀγᾶ καὶ ἐν Λαρίσση ὑπὸ τοῦ Νασιπ Μπέϊ. Οἱ διασωθέντες οὕτω καὶ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, ἐπανελθόντες μετὰ τινα χρόνον, ἦσαν περὶ τοὺς διακοσίους ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδία. Βραδύτερον ἦλθον ἄλλοι ἐξ ἄλλων χωρίων τοῦ Πηλίου, ἐκ Λαύκου, Δράκας, Βώλου, Βυζίτσας, Ἀγίου Λαυρεντίου καὶ ἄλλων μερῶν, καὶ κατόκησαν ἐν Προμυρίῳ, ὅπερ ἐν τούτοις, εἰ καὶ παρῆλθον ἕκτοτε ἐβδομήκοντα καὶ δύο ἑνιαυτοί, δὲν ἔχει ἔτι πλείονας τῶν 300 οἰκιῶν, οὔτε ν' ἀνακτήσῃ τὴν ἀρχαίαν του ἀκμὴν ἡδυνήθη διότι οἱ μὲν ἐνεργὸν λαβόντες μέρος εἰς τὴν ἐν ἄλλοις μέρεσι τῆς Ἑλλάδος ἐπανάστασιν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτῆς, ὡς αἱ οἰκογένηται Ζορμπᾶ, Φιλαρέτου, Λῶρη καὶ ἄλλων, δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐνθα ἤθε-

* Μεταξὺ τῶν πρώτων ἐπυρπολήθησαν αἱ οἰκίαι τῶν Ζορμπαδαίων, τοῦ Γεωργίου Φιλαρέτου καὶ ὧν τῶν ἄλλων πρωταιτίων καὶ ὀδηγῶν των κατὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐπαναστατῶν θαλασσομάχων.

λον καταδιωχθῇ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐφ' ᾧ καὶ ἔμειναν ἐν τῇ ἐλευθερωθείσῃ Ἑλλάδι, ἀναμένοντες καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος... αἱ αἰχμαλωτισθεῖσαι γυναῖκες ἔμειναν ἄγνωστοι εἰς διαφόρους γυναικωνίτας Ὀθωμανῶν ὡς θαλαμηπόλοι*, τὰ δὲ παῖδια εἶχον οἱ Ὀθωμανοὶ ἀναγκάσει εἰς ἐξωμοσίαν, ὧν τινὰ εἶχον κατατατάξει καὶ εἰς τὸν στρατὸν, εἰς δὲ αὐτῶν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Πηλίου ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας του, ἀποθανῶν ὡς χριστιανός**, διότι πεντήκοντα ὀκτὼ παρῆλθον ἔτη, ἵνα βλαστήσῃ καὶ ἐν Προμυρίῳ τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, ὅπερ ἐπότισε τὸ αἷμα τῶν σφαγέντων κατοίκων του !

Αὕτη ἐν συνόψει ἡ πυρπόλησις καὶ ἡ σφαγὴ τοῦ Προμυρίου, ἦν ὅτε ὁ αἰδιδίμος Θεόδωρος Ἀφεντούλης ἤκουσεν ἐπιτοπίως, καθ' ἣν ἐποχὴν τῷ 1854 εὐρίσκετο ἐκεῖ ὡς ἐπαναστάτης, — τῆς δ' ἐπαναστάσεως ἀρχηγὸς ἦτο τότε ὁ ἐξ Ἀρτεμυσίου τῆς Εὐβοίας ἀποβιβάσθεις εἰς Πλατανιὰν τῆς Σηπιάδος Νικόλαος Γ. Φιλάρετος, ταγματάρχης ἀπόστρατος τῆς χωροφυλακῆς καὶ ἀρχαῖος συναγωνιστὴς τοῦ Προμυριώτου Κατσώνη, ἥτοι τοῦ Γεωργίου Ζορμπᾶ, — δακρύσας εἶπεν, ὅτι ἡ τοῖς πολλοῖς ἄγνωστος ἐκείνη κωμόπολις, ἥτις καὶ μέχρι τοῦ 1854 ζωηρότατα διετῆρει τὰ ἀποτρόπαια ἔγχη τοῦ Τουργικοῦ πυρὸς καὶ σιδήρου, μεγάλως ἡδικήθη ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν, οἵτινες ἀπηξίωσαν καὶ δι' ὀλιγογράμμου ἐτι ἐκθέσεως νὰ ἀναφέρωσι τὴν φρικαλέαν σφαγὴν τῆς 8 Μαΐου 1823.

Ὡς ἐν ταῖς μάχαῖς οἱ ἄγνωστοι ἥρωες μένουσιν ἐσαεῖ ἄγνωστοι ἢ τυχαίως περὶ αὐτῶν γίνεται λόγος ἐν σμικροῖς κύκλοις, τὴν δὲ τιμὴν καὶ τὴν δόξαν ἀπολαμβάνουσιν οἱ στρατηγοί, — μακρὰν πολλάκις τοῦ τόπου τῶν μαχῶν ἐν ἀσφαλείᾳ μένοντες, — οὕτω συμβαίνει καὶ εἰς τ' ἀπόκεντρα χωρία, ἅτινα δὲν ἔτυχον τῆς εὐνοίας τῶν ἱστορικῶν, τῶν μεγαλοποιούντων, πολλάκις καὶ πλέον τοῦ δέοντος, τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των, παραλιπόντων δέ, ἐστὶν ὅτε καὶ ἀγνοοῦντων, τὰ εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν τελούμενα !

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000023952

Τ Ε Λ Ο Σ

* Ὁ ἐν Πείραις ἰατρὸς κ. Ν. Διομήδης, ἐκ Ζαγοράς τοῦ Πηλίου, μ' ἐπληροφόρησε τελευταῖον, ὅτι κατὰ τὸ 1862 εἶχεν ἀνέυρει ἐν Ἀργυροκάστρῳ δύο Προμυριώτισσας ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, ὑπηρετούσας ἐν γυναικωνίτῃ ὡς θαλαμηπόλους.

** Ἦτο ἐξάδελφος τοῦ γράφοντος, ὅστις τὸν ἐγνώρισε καὶ προσωπικῶς, πολλὰς παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου περὶ τοῦ πολυκυμάντου βίου του διηγήσεις ἀκούσας.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

	Ἄδետον.	Χρυσόδετον.
Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος (σ.300 + ἡ) .. Δραχ.	1.50	Δραχ. 2.—
Ἐκλογικὸς Κῶδιξ (ὑπὸ Ε. Λυκούδη) »	2.50	» 3.25
Κῶδιξ Χαρτοσήμου (σ.416 + κ') .. »	2.25)	» 3.75
Συμπλήρωμα Κώδικος Χαρτοσήμ. (σ.118) »	75)	»
Δικαστικὸς Ὅργανισμός (σ.754 + νβ') .. »	4.50	» 5.25

Ἄλλα ἔργα τοῦ αὐτοῦ.

Δικαστικὴ ἀναδιοργάνωσις ἐν Ἑλλάδι Δραχ.	2.—	Δραχ. 2.75
Κρυπτογραφικὸν Λεξικόν .. »	1.50	» 2.—

Πωλοῦνται ἐν τοῖς Βιβλιοπωλείοις τῆς «Ἑστίας»
καὶ Ι. Κορτέση (ἐν ὁδῷ Σταΐου) καὶ Κ. Βίλυπεργ
(ἐν ὁδῷ Αἰόλου).